

**TISH OG'RIG'INI KELTIRIB CHIQUARUVCHI ENG KO'P
UCHRAYDIGAN SABABLAR**

MUALLIF: *Rafiqov Diyorbek Bekzodjon o'g'li*

Qo'qon Universiteti Andijon filiali Stomatologiya

yo'nalishi 25-03-guruh talabasi

Ilmiy rahbar: *Madaminova Nilufarxon Sardorbek qizi*

KUAF Stomatologiya kafedrasi asisstanti

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada tish og'rig'ining eng ko'p uchraydigan sabablari va ularning stomatologik amaliyotdagi ahamiyati yoritiladi. Tish og'rig'i insonlarda tez-tez uchraydigan muammolardan biri bo'lib, u og'iz bo'shlig'i kasalliklarining asosiy belgisi sifatida namoyon bo'ladi. Og'riq kariyes, pulpit, periodontit, milk yallig'lanishi, tish emalining shikastlanishi va boshqa patologik holatlar natijasida yuzaga kelishi mumkin. Ayniqsa, kariyes kasalligi dastlabki bosqichda sezilmasdan rivojlanib, keyinchalik kuchli og'riqqa olib keladi. Pulpa to'qimasining yallig'lanishi esa kechasi kuchayadigan o'tkir og'riqlar bilan xarakterlanadi. Shuningdek, tish ildizi atrofidagi yallig'lanish jarayonlari va infeksiyalar ham tish og'rig'ining asosiy manbai hisoblanadi. Maqolada tish og'rig'ini keltirib chiqaruvchi omillarni erta aniqlash, profilaktik choralar ko'rish va stomatologik davolashning zamonaviy usullari haqida ham fikr yuritiladi. Ushbu mavzu stomatologiya yo'nalishi talabalari uchun muhim bo'lib, bemorlarga to'g'ri tashxis qo'yish va samarali davolash yondashuvlarini tushunishga yordam beradi.

KALIT SO'ZLAR: tish og'rig'i, kariyes, pulpit, periodontit, milk yallig'lanishi, stomatologiya, infeksiya, profilaktika

KIRISH. Tish og'rig'i stomatologiya sohasida eng ko'p uchraydigan va bemorlarni shifokorga murojaat qilishga majbur qiladigan asosiy shikoyatlardan biridir. Og'riq inson hayot sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatib, ovqatlanish, gapirish, uyqu va kundalik faoliyat jarayonlarini qiyinlashtiradi. Ko'pincha tish og'rig'i og'iz bo'shlig'ida kechayotgan patologik jarayonlarning dastlabki belgisi bo'lib, o'z vaqtida davolanmasa, jiddiy asoratlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Bugungi kunda tish og'rig'ini yuzaga keltiruvchi sabablar turli xil bo'lib, ular orasida eng ko'p uchraydigani tish kariyesidir. Kariyes - tish qattiq to'qimalarining yemirilishi bo'lib, dastlabki bosqichlarda bemor tomonidan sezilmasligi mumkin. Ammo kasallik chuqurlashgani sari tish nerviga yaqinlashib, kuchli og'riq paydo qiladi. Kariyes o'z vaqtida davolanmasa, pulpit yoki periodontit kabi og'ir yallig'lanish kasalliklariga olib keladi.

Pulpit tishning ichki yumshoq to‘qimasi -pulpaning yallig‘lanishi bo‘lib, u o‘tkir, to‘satdan boshlanuvchi va ko‘pincha kechasi kuchayadigan og‘riqlar bilan namoyon bo‘ladi. Periodontit esa tish ildizi atrofidagi to‘qimalarning yallig‘lanishi bo‘lib, og‘riq bilan birga shish, yiring ajralishi va tishning qimirlashi kabi belgilarni keltirib chiqaradi.

Shuningdek, milk kasalliklari, ya‘ni gingivit va parodontit ham tish og‘rig‘ining sabablaridan biri hisoblanadi. Milk yallig‘langanda bemorda qonash, noqulaylik va og‘riq seziladi. Bundan tashqari, tish emalining shikastlanishi, tish sinishi, sovuq yoki issiq ta‘siriga sezuvchanlik ortishi ham og‘riqqa sabab bo‘lishi mumkin.

Tish og‘rig‘ini keltirib chiqaruvchi omillar orasida infeksiyon jarayonlar, noto‘g‘ri gigiyena, shirin mahsulotlarni ko‘p iste‘mol qilish va stomatologik ko‘riklarning muntazam o‘tkazilmasligi ham muhim o‘rin tutadi. Shu sababli, tish og‘rig‘ining kelib chiqish sabablarini chuqur o‘rganish, erta tashxis qo‘yish va profilaktik choralarni kuchaytirish stomatologiyaning dolzarb vazifalaridan biridir.

Mazkur maqolada tish og‘rig‘ining eng ko‘p uchraydigan sabablari va ularni oldini olishning samarali yo‘llari ilmiy jihatdan yoritib beriladi.

ASOSIY QISM. Tish og‘rig‘i stomatologik amaliyotda eng ko‘p uchraydigan simptomlardan biri bo‘lib, u turli kasalliklar va patologik holatlarning asosiy belgisi sifatida namoyon bo‘ladi. Og‘riq organizmning himoya reaksiyasi bo‘lib, tish yoki atrof to‘qimalarda yallig‘lanish, shikastlanish yoki infeksiya mavjudligini bildiradi. Tish og‘rig‘i o‘tkir yoki surunkali bo‘lishi mumkin va uning kelib chiqish sabablarini aniqlash bemorga to‘g‘ri tashxis qo‘yish hamda samarali davolashni belgilashda muhim ahamiyatga ega.

Tish og‘rig‘ining eng ko‘p uchraydigan sabablaridan biri kariyes hisoblanadi. Kariyes tish qattiq to‘qimalarining yemirilishi bo‘lib, u og‘iz bo‘shlig‘ida bakteriyalar faoliyati natijasida yuzaga keladi. Dastlab kariyes emal qatlamida boshlanadi va bemor tomonidan sezilmasligi mumkin. Ammo jarayon chuqurlashib, dentin qatlamiga o‘tganda tish sovuq, issiq yoki shirin ta‘siriga sezuvchan bo‘lib qoladi. Kariyes vaqtida davolanmasa, pulpa to‘qimasiga yetib borib, pulpit kasalligini keltirib chiqaradi.

Pulpit tish nervining yallig‘lanishi bo‘lib, kuchli va o‘tkir og‘riqlar bilan kechadi. Bemorlar ko‘pincha pulpit og‘rig‘ini kechasi kuchayishi, to‘satdan boshlanishi va uzoq davom etishi bilan ta‘riflaydi. Pulpitning o‘tkir shaklida og‘riq juda kuchli bo‘lib, bemorning umumiy holatini yomonlashtiradi. Surunkali pulpitda esa og‘riq vaqti-vaqti bilan paydo bo‘lib turadi. Pulpit davolanmasa, infeksiya tish ildizi orqali atrof to‘qimalarga tarqalib, periodontitga olib keladi.

Periodontit tish ildizi atrofidagi to‘qimalarning yallig‘lanishi bo‘lib, u og‘riq, shish, yiring ajralishi va tishning qimirlashi bilan namoyon bo‘ladi. Periodontit ko‘pincha kariyes va pulpitning asorati sifatida rivojlanadi. Bu kasallikda yallig‘lanish

jarayoni jag‘ suyaklariga ham tarqalishi mumkin, natijada abscess yoki flegmona kabi og‘ir asoratlar yuzaga keladi.

Tish og‘rig‘ining yana bir muhim sababi milk kasalliklari hisoblanadi. Gingivit va parodontit kabi yallig‘lanish jarayonlarida bemorda milk qizarishi, qonash va og‘riq kuzatiladi. Parodontitda tish atrofidagi bog‘lovchi to‘qimalar yemirilib, tishlarning bo‘shashishiga olib keladi. Milk kasalliklari ko‘pincha og‘iz gigiyenasiga rioya qilmaslik, tish toshlarining to‘planishi va bakterial infeksiyalar natijasida paydo bo‘ladi.

Bundan tashqari, tish emalining shikastlanishi va sezuvchanlikning ortishi ham tish og‘rig‘ini keltirib chiqaradi. Emal yupqalashganda yoki yoriqlar paydo bo‘lganda tish sovuq va issiq ta‘siriga juda sezgir bo‘lib qoladi. Bu holat ko‘pincha noto‘g‘ri tish yuvish, qattiq ovqatlarni iste‘mol qilish yoki tishlarni g‘ijirlatish (bruksizm) natijasida yuzaga keladi.

Tish og‘rig‘iga olib keluvchi omillardan biri ham tishning sinishi yoki jarohatlanishidir. Travmalar natijasida tish nervi ochilib qolishi yoki ildiz shikastlanishi mumkin. Bunday holatlarda bemorda kuchli og‘riq, qonash va tish funksiyasining buzilishi kuzatiladi.

Shuningdek, donish tishlari (aqlli tishlar) chiqishi jarayonida ham og‘riqlar yuzaga keladi. Donish tishlari noto‘g‘ri joylashsa yoki milk ostida qisman qolib ketsa, perikoronarit deb ataluvchi yallig‘lanish rivojlanadi. Bu holat og‘riq, shish va og‘izni ochishda qiyinchilik bilan kechadi.

Ba‘zan tish og‘rig‘i boshqa kasalliklar bilan ham bog‘liq bo‘lishi mumkin. Masalan, sinusit (gaymorit) kasalligida yuqori jag‘ tishlarida og‘riq sezilishi mumkin. Shuningdek, trigeminal nevralgiya kabi nerv kasalliklari ham tish og‘rig‘iga o‘xshash simptomlar beradi.

Tish og‘rig‘ining oldini olishda profilaktika muhim o‘rin tutadi. Muntazam tish yuvish, gigiyenik vositalardan foydalanish, shirin mahsulotlarni cheklash va stomatolog ko‘rigidan o‘tib turish kariyes va boshqa kasalliklarning oldini oladi. Zamonaviy stomatologiyada tish og‘rig‘ini davolash uchun plombalash, endodontik davolash, jarrohlik aralashuvlari va fizioterapiya usullari keng qo‘llaniladi.

Demak, tish og‘rig‘i ko‘plab kasalliklarning belgisi bo‘lib, uning sabablarini o‘z vaqtida aniqlash va davolash bemorning sog‘lig‘ini saqlashda muhim ahamiyatga ega.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, tish og‘rig‘i stomatologiyada eng ko‘p uchraydigan shikoyatlardan biri bo‘lib, u inson hayot sifatiga sezilarli darajada salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Og‘riq nafaqat ovqatlanish va gapirish jarayonini qiyinlashtiradi, balki uyqu buzilishi, asabiylashish va umumiy holsizlikka ham sabab bo‘ladi. Shu sababli tish og‘rig‘ining kelib chiqish omillarini chuqur o‘rganish va uni o‘z vaqtida davolash muhim hisoblanadi.

Tish og'rig'ining eng ko'p uchraydigan sabablari orasida kariyes, pulpit va periodontit asosiy o'rinni egallaydi. Kariyes dastlab sezilmasdan rivojlanib, vaqtida davolanmasa og'ir yallig'lanish jarayonlariga olib keladi. Pulpit esa kuchli o'tkir og'riqlar bilan namoyon bo'lib, bemorni tezda stomatologga murojaat qilishga majbur qiladi. Periodontit esa tish ildizi atrofidagi to'qimalarning yallig'lanishi bo'lib, asoratlari juda xavfli hisoblanadi.

Bundan tashqari, milk kasalliklari, tish emalining shikastlanishi, travmalar, donish tishlarining noto'g'ri chiqishi va hatto boshqa umumiy kasalliklar ham tish og'rig'iga sabab bo'lishi mumkin. Shuning uchun bemorlarda og'riq paydo bo'lganda uni faqat vaqtinchalik og'riq qoldiruvchi vositalar bilan bostirish emas, balki sababini aniqlab, mutaxassis ko'rigidan o'tish zarur.

Profilaktika choralariga rioya qilish tish og'rig'ining oldini olishda eng samarali usul hisoblanadi. Og'iz gigiyenasiga amal qilish, muntazam stomatolog ko'rigidan o'tish va sog'lom ovqatlanish orqali kariyes va yallig'lanish kasalliklarini kamaytirish mumkin. Demak, tish og'rig'i sabablarini erta aniqlash va to'g'ri davolash nafaqat og'riqni bartaraf etadi, balki bemorning umumiy sog'lig'ini saqlashga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Borovskiy E.V. Terapevtik stomatologiya. Moskva: GEOTAR-Media, 2019. 512 bet.
2. Danilevskiy N.F. Parodont kasalliklari. Kiev: Zdorovye, 2017. 328 bet.
3. Petrovich Yu.A. Stomatologiyada endodontik davolash asoslari. Moskva: Praktika, 2020. 190 bet.
4. Robinson P.G. Essential Dental Public Health. Oxford University Press, 2018. 176 pages.
5. Fejerskov O., Nyvad B., Kidd E. Dental Caries: The Disease and Its Clinical Management. Wiley Blackwell, 2019. 616 pages.
6. Newman M.G., Takei H., Klokkevold P.R. Carranza's Clinical Periodontology. Elsevier, 2020. 720 pages.